

Over de emotionele masturbatie van Sarnath Banerjee
en andere *graphic novel* auteurs uit India

Alchemie van tekst en beeld

Roos van Put Sarnath Banerjee zit in galerie Project 88 in Mumbai, omringd door striptekeningen. Hij staat aan de vooravond van zijn eerste solo in deze galerie in Mumbai. Een primeur voor India, want het medium van Banerjee was tot nu toe het boek: de graphic novel. In Indiase underground-kringen inmiddels een echt fenomeen. Voor het eerst wordt nu werk dat hoort tot het domein van de literatuur naar de Indiase wereld van de kunst gehaald. Banerjee's debuut 'Corridor' gepubliceerd in 2004 wordt gezien als het startpunt van dit genre in India. De auteur zelf weet beter. Hijzelf zegt de tweede *graphic novel* op de markt te hebben gebracht. De eerste was van een andere auteur, twintig jaar eerder, maar werd niet als zodanig herkend. Lachend zegt Sarnath Banerjee er geen problemen mee te hebben dat hem nu alle eer toekomt. Inmiddels heeft hij een tweede gepubliceerd: 'The Barn Owl's Wondrous Capers' in 2007. In Project 88 is Banerjee twee dagen voor de opening nog druk aan het tekenen, signeren en inlijsten. De dynamiek van een galerieshow is toch iets anders dan een boek.

Banerjee's werk voor de galerie bestaat uit autonome tekeningen. Deze worden als een installatie gepresenteerd. Sommige tekeningen zijn individueel. Andere vormen duidelijk een verhaal, met een begin, midden en eind. Zoals die waarin het leven van een prostituee centraal staat. Je ziet een tekening van een man achter een balie (van een motel?), in zijn hand een condoom. De tekst: 'Complimentary'. Banerjee verklaart: "Ik heb een tijdje in Amsterdam gewoond, deed daar boodschappen en kwam midden in de nacht altijd verschillende prostituees tegen. Zij werden op een goed moment een soort vriendinnen." Lachend: "Deze serie is dus zo uit het leven in jouw land gegrepen."

Het is opmerkelijk dat werk van een 'graphic novel' auteur nu in een Indiase galerie wordt getoond. De *graphic novel* – letterlijk vertaald betekent dit grafische novelle, maar de term *graphic novel* wordt doorgaans gebruikt – is een genre dat niets met autonome kunst maar alles met literatuur en met een genre binnen de strip heeft te maken. Het begrip *graphic novel* is afkomstig uit Amerika. Aan de wieg stond de legendarische Will Eisner, die in 1978 met zijn 'Contract with God' een nieuwe term voor het stripgenre inluidde.

De *graphic novel* is een genre binnen de strips. In strips draait het vaak om actie, om een held. Strips zijn doorgaans bedoeld voor kinderen, maar zijn ook weer niet uitsluitend bestemd voor alleen maar een jonge doelgroep. *Graphic novels* worden veelal door volwassenen gelezen. Maar met de aanduiding strips voor volwassenen dek je de lading ook niet echt. Een *graphic novel* is een strip met literaire aspiraties, kent vaak een psychologische gelaagdheid, heeft een politieke inhoud, snijdt een gevoelig maatschappelijk onderwerp aan of heeft bijvoorbeeld een ander serieus thema. Maar een *graphic novel* is ook weer geen strip met alleen maar een serieuze inhoud. Juist de antiheld of het failliet van de held komt regelmatig in de *graphic novel* voor.

De *graphic novel* is een grafisch (ingewikkelde of esthetisch) vormgegeven strip. Tekst en beeld bepalen tezamen de inhoud. Soms is het beeld nadrukkelijker aanwezig dan de tekst, maar veelal is er sprake van een synergie. Op de achterflap van 'Corridor' staat treffend omschreven dat er sprake is van een alchemie tussen tekst en beeld.

Soms wordt de tekst in een *graphic novel* weergegeven zoals in een strip, namelijk in een wolkje, de andere keer licht een *voice over* tussen de kaders een scene toe. *Voice over* is een term uit de wereld van de film die hier bewust wordt gebruikt omdat er *graphic novel* bestaan die zijn opgebouwd als een film. 'Verder' van Marc Legendre is daar een mooi voorbeeld van. Daar wordt door middel van weglating en inzoomen een zekere mate van 'suspense' opgebouwd die verwant is aan die in films. 'Verder' is genomineerd voor de Libris Literatuurprijs 2008. Wat sommige literatuurrecensenten heeft ontstemd.

'Kashmir Pending' (2007) van Naseer Ahmed (tekst) en van Saurabh Singh (beeld) is een mooi voorbeeld van een Indiase *graphic novel* die je beleeft als een film. Het is een *graphic novel* met een actuele politieke inhoud. Kashmir is een deelstaat van India maar Pakistan maakt er ook aanspraak op. In Kashmir wonen voornamelijk moslims, terwijl India voor het grootste deel Hindu is. Het

zuidelijk deel hoort bij India, het noordelijke bij Pakistan. 'Kashmir Pending' toont een kijkje in het leven van een jongetje dat op latere leeftijd terrorist wordt. We lezen over zijn idealen, dromen en uiteindelijk teleurstellingen en nachtmerries. De hoofdpersoon is geboren in 1971, een periode waarin India en Pakistan hun wonden likken. Het boek is op beeld goed gerecenseerd, maar de kritiek op de inhoud was dat de hoofdpersoon geen vorm en kleur krijgt. De lezer kan nergens meelevens met de hoofdpersoon, wordt op afstand gehouden. De verhaallijn van deze *graphic novel* ontwikkelde zich op het grafische niveau tussen een sequentie van een aantal gelijksoortige kaders. Wat niet het geval is bij 'Kari' (2008), van Amruta Patil. Daarnaast wordt in 'Kari' overwegend in zwart en grijs getekend, zo nu en dan afgewisseld met kleur. Soms zie je ook paginavullende tekeningen voorkomen in de *graphic novel*. Zoals in 'Corridor' van Sarnath Banerjee.

In dit boek staat New Delhi Centraal. Het verhaal speelt zich grotendeels af op Connaught Place. Hartje centrum. Waar alles samenkomt. Oud en jong. Rijk en arm. Dure auto's en koeien. Hier klopt het hart van New Delhi. Sarnath Banerjee verklaart het succes van deze eerste *graphic novel* in India. "India is een land dat snel verandert. Mensen worden er duizelig van! De oude structuren verdwijnen. Het is noodzakelijk voor ons om vanuit de menigte naar het India van nu te kijken. Niet vanaf het balkon. Men zoekt wegen om die nieuwe verhalen van het huidige India te vertellen. Je kunt de Indiase *graphic novel* ook zien als een nieuwe vorm van journalistiek. Waar fictie zich mengt met werkelijkheid. Ook wel *faction* genoemd. In 'Corridor' is het centrale motief seks. De ene hoofdpersoon zoekt naar obscure verzamelobjecten, de ander heeft behoefte aan een liefdesleven en weer een ander zoekt het ultieme afrodisiacum. Het zijn allemaal psychologische karakters, je kunt ze zo tegenkomen in de straten van New Delhi. Ik heb de karakters proberen te verbinden met het huidige New Delhi, met de psychische stad. 'Corridor' is emotionele masturbatie."

Hij doelt op het jachtige leven, de chaos, de continue veranderingen, de onrust, het vuur tussen de mensen onderling, de passie die hij zelf voor deze stad voelt. Een microwereld in een boek die als deel voor het geheel wordt gezien voor het land waar hij woont. Een land dat, zo onderstreept hij, elke dag opnieuw verandert. Elke dag een andere verrassing in petto heeft. Nauwelijks bij te benen voor de doorsnee inwoner van India. "Alles wat verandert, vormt het nieuwe India. Mijn werk kun je zien als een lokale manier van schrijven. Ik neem de mij omringende werkelijkheid als uitgangspunt voor mijn *graphic novels*. Een Indiase schilder werd bekritiseerd omdat hij op een expliciete wijze stoute afbeeldingen had gemaakt. Ik doe dat de hele tijd, maar kom er mee weg. Blijkbaar zit ik onder de radar! In mijn werk spreek ik vrijuit over onderwerpen als bijvoorbeeld het nationalisme. India is een rechts georiënteerd land geworden, het is ontzettend jammer dat het gevoel voor humor is verdwenen. Dat was een kenmerkende karaktertrek van de Indiase bevolking. We zijn een gespleten natie geworden." Sarnath Banerjee ziet zichzelf als een cultureel commentator en sluit hiermee naadloos aan bij

zijn generatiegenoot en schrijver Altaf Tyrewala die in zijn debuut 'No God in Sight' het collectieve bewustzijn van een stad als Mumbai wist te vangen. Zijn boek is uiterst positief ontvangen. Het behandelt uiteenlopende levens in deze broeierige stad. Van een jonge dame die abortus pleegt tot een huurmoordenaar en een terrorist. De schrijver springt hierbij van de monologue interieur naar de verteller en alles wat daar literair tussen in zit. Het leest als een trein, ramt met dezelfde kracht bij je naar binnen als de eerste indrukken van duizelingwekkend Mumbai.

Sarnath: "We zijn een laat kapitalistische maatschappij. Alles verandert met een ongekende snelheid. Nieuwe rijken komen op. Met andere interesses, andere wensen, andere eisen. Zij verzamelen kunst, wonen in dure appartementen. Daarnaast leven allerlei andere groepen in India die ook weer veranderingen meemaken." Lachend voegt hij toe: "Ik hoop van harte dat de nieuwe rijken mijn werk gaan kopen."

Is het geen vreemde ervaring voor hem om tekeningen die eigenlijk behoren tot het domein van de literatuur als autonome werken te exposeren in een kunsttempel? Is het vergelijkbaar met grafiek kunst die uiteindelijk ook een plek in het museum kreeg? Graffiti was ooit alleen maar in het straatbeeld te zien en werd toch ook als serieuze kunstvorm, als erfenis van een bepaald tijdperk in het museum gepresenteerd. Werk van graffiti kunstenaar Jean-Michel Basquiat (jaren tachtig) is een wellicht een aardig voorbeeld in deze? Sarnath: "Mijn vrouw is videokunstenaar, een vriend van haar, Isaac Julien, maakte experimentele films. Pas toen hij ze toonde in de kunstwereld werden ze op waarde geschat. Nu wordt hij mondiaal erkend als een hele goede kunstenaar/filmer. Hij vertelde mij dat de kunstwereld veel ruimte biedt. Open staat voor het nieuwe. In een *graphic novel* kun je heel snel een verhaal vertellen. Vergelijk het met een plattegrond lezen. Links rechts, vooruit, achteruit. Als je werk in een galerie toont, moet je veel meer nadenken over de constructie. De stijl van vertellen verandert. Je moet eigenlijk een mini-universum creëren. Je kunt bijvoorbeeld niet het formaat van oud werk opblazen. Je moet echt op zoek gaan naar nieuwe manieren hoe te werken met de nieuwe afmetingen. De kunstwereld ervaar ik als een open wereld, met een open blik. Ik exposeer nu in een galerie, later misschien in een museum. Bij wijze van curiositeit."

Sarnath Banerjee (geboren 1972) volgde zijn opleiding (MA Image and Communication) aan het Goldsmith's College in Londen. Ontving diverse beurzen. Exposeerde onder meer in Turijn, Stuttgart, Berlijn, Londen. Maakt naast zijn *graphic novels* ook films. Meer informatie: www.sarnathbanerjee.net

Graphic Novels India

Sarnath Banerjee: Corridor en The Barn Owl's Wondrous Capers, zie ook www.penguinbooksindia.com

Abdul Sultan en Partha Sengupta, The Believers, zie ook www.phantomville.net

Naseer Ahmed en Saurabh Singh, Kashmir Pending, zie ook www.phantomville.net

Amruta Patil, Kari, zie ook www.amrutapatil.blogspot.com.

Kari is uitgegeven door HarperCollins Publishers India. Altaf Tyrewala, No God in Sight, 2005 (geen *graphic novel*).

Graphic Novels zijn verkrijgbaar in India bij de betere boekhandel zoals Crosswords in Mumbai.